

Otevřená věda: Obecná politika Ústavu jaderné fyziky Akademie věd České republiky

Přehled a definice

Ústav jaderné fyziky (ÚJF) Akademie věd České republiky (AV ČR) se zavazuje prosazovat principy otevřené vědy s cílem podporovat transparentnost, spolupráci a inovace ve výzkumu. Tato politika nastiňuje očekávání a pokyny ÚJF pro výzkumné pracovníky, aby přijali postupy otevřené vědy v rámci všech oddělení ústavu. Zahrnuje koncepty a postupy týkající se publikací s otevřeným přístupem, sdílení výzkumných dat, transparentních metodik a etického chování s cílem maximalizovat přístupnost, reprodukovatelnost a dopad našeho výzkumu.

Přílohou tohoto dokumentu je [Doporučení pro pracoviště AV ČR](#) z dokumentu Zásady otevřené vědy Akademie věd ČR, schváleného na 41. zasedání Akademické rady AV ČR dne 26. listopadu 2024.

Tato politika je určena pro zúčastněné strany, které se podílejí na této iniciativě nebo jsou jí dotčeny:

Výzkumní pracovníci: Primární tvůrci a sběratelé dat, kteří jsou odpovědní za dodržování postupů správy dat uvedených v plánu správy dat projektu. To zahrnuje dokumentaci dat, jejich organizaci a dodržování protokolů pro sdílení a uchovávání dat.

Správce dat: Osoba/osoby odpovědná/odpovědné za dohled nad činností správy dat v rámci výzkumného projektu nebo ústavu. Mezi jejich povinnosti patří zajištění souladu dat, pomoc výzkumným pracovníkům při vytváření plánů správy dat a usnadnění sdílení a uchovávání dat.

Poskytovatelé podpory: Instituce, které mají požadavky na správu dat a otevřenou vědu, které musí výzkumníci dodržovat, aby mohli získat finanční prostředky.

Správce datového úložiště: zaměstnanec/osoba/osoby, které jsou odpovědné za poskytování pokynů při organizování, uchovávání a usnadňování přístupu k datům.

Spolupracovníci a partnerské instituce: V rámci společných výzkumných projektů může být odpovědnost za správu dat a postupy otevřené vědy sdílená mezi více stranami.

Otevřený přístup k publikacím

ÚJF podporuje a vybízí výzkumníky, aby publikovali své vědecké práce v otevřených časopisech, na otevřených platformách nebo v otevřených repozitářích.

Provoz a rozvoj institucionálního repozitáře zajišťuje Knihovna AV ČR (KNAV), ÚJF je také členem konsorcia CzechELib, v rámci kterého zajišťuje zpřístupnění elektronických informačních zdrojů (EIZ).

Výzkumníci jsou vybízeni, aby ukládali předtisky (preprint) a publikované verze (Author Accepted Manuscript) svých publikací do otevřených repozitářů, zejména do repozitáře ASEP.

Správa a sdílení dat

ÚJF podporuje odpovědné postupy správy dat, včetně řádné dokumentace, ukládání a uchovávání výzkumných dat.

Výzkumní pracovníci jsou vybízeni ke sdílení výzkumných dat v souladu s platnými právními a etickými normami, s využitím oborového datového repozitáře a/nebo institucionálního repozitáře ASEP nebo jakéhokoli uznávaného datového repozitáře a standardizovaného formátu, který tyto repozitáře používají.

Konkrétní ustanovení jsou uvedena v interním [Manuálu pro data stewardy](#), který je přístupný na intranetu ÚJF.

Obecné zásady

Transparentnost a reprodukovatelnost

V souladu s evropskými a českými normami se od výzkumných pracovníků očekává, že budou používat a na požádání poskytovat podrobné a transparentní metodiky, materiály a protokoly na podporu reprodukovatelnosti svého výzkumu.

Etika výzkumu

ÚJF dodržuje Etický kodex pro výzkumné pracovníky Akademie věd České republiky a Etický kodex Ústavu jaderné fyziky.

Informovanost

ÚJF se snaží poskytovat zdroje, které pomáhají výzkumným pracovníkům efektivně přijímat a implementovat postupy otevřené vědy.

Výzkumní pracovníci jsou informováni o osvědčených postupech a nástrojích souvisejících s otevřenou vědou.

Finanční podpora

ÚJF pomáhá výzkumným pracovníkům zajistit možnosti podpory otevřeného výzkumu, včetně úhrady publikačních poplatků za časopisy s otevřeným přístupem, buď v rámci konsorcia CzechELib nebo v rámci plánování rozpočtu.

Spolupráce a partnerství

ÚJF podporuje spolupráci s jinými výzkumnými institucemi, organizacemi a komunitami, které propagují otevřenou vědu.

Vědci jsou povzbuzováni k podpoře sdílení znalostí a mezioborové spolupráce.

Přístupnost

ÚJF zajišťuje, aby byly postupy otevřené vědy přístupné pro všechny vědce, bez ohledu na jejich zázemí nebo schopnosti.

Povinnosti výzkumných pracovníků

Zpřístupnění publikací v režimu Open Access (OA)

Výzkumní pracovníci jsou povinni (pokud je to možné) zpřístupnit výsledky výzkumu v režimu OA, tedy:

- podporovat tzv. zelenou cestu OA, tedy formu autoarchivace plných textů výsledků výzkumu do institucionálního Repozitáře ASEP (v souladu s licenčními podmínkami nakladatelů),
- zvážit možnost publikovat ve zlatých a diamantových OA časopisech či nakladatelstvích, plánovat finanční prostředky na OA v grantových žádostech,
- vyvarovat se publikování v tzv. predátorských časopisech,
- pokud možno zajistit zveřejnění publikačního výsledku (minimálně ve verzi autor accepted manuscript) pod licencí Creative Commons,
- reagovat na případné připomínky k jejich publikacím.

Využívání perzistentních identifikátorů

ÚJF ukládá svým zaměstnancům zřídit si a udržovat perzistentní identifikátor ORCID a uvádět jej ve svých publikacích, případně i identifikátory ResearcherID a ScopusID, které je možné s profilem ORCID propojit ([Příkaz ředitele č. 3/2023](#)).

Zaměstnanci jsou povinni uvádět identifikátor organizace ÚJF ze systému ROR, pokud to vydavatel umožňuje (<https://ror.org/04jymbd90>).

Afiliace v publikacích musí být uvedena ve formátu, který je uveden v [Příkazu ředitele č. 7/2024](#).

Správa výzkumných dat

Výzkumný pracovník je povinen:

- vytvářet v rámci projektů financovaných z veřejných zdrojů plán správy a uchování dat (Data Management Plan), ten bude pro jednotlivé projekty připravován dle specifických požadavků poskytovatele, jak jsou uvedeny v příslušné výzvě. Vytváření, aktualizace a implementace těchto plánů bude probíhat ve spolupráci s příslušnými datovými stěvardy instituce, kteří zajistí jejich soulad s interními politikami, legislativními normami a standardy správy výzkumných dat;
- plánovat finanční prostředky na datový management do grantových žádostí všude tam, kde je to z povahy grantové výzvy nebo dle charakteru výzkumného projektu možné nebo potřebné,
- podnikat kroky k naplnění FAIR principů správy dat a zajistit dostatečné zabezpečení a zálohování dat,
- k ukládání výzkumných dat využívat přednostně oborový repozitář nebo institucionální Repozitář ASEP a jako poslední možnost případně veřejný repozitář,
- data ukládat ve vhodném formátu pro dlouhodobé a bezpečné uložení dat. Podle [metodiky KNAV](#) vytvořit podrobný metadatový popis uložených dat, případně přiložit další dokumentaci související s uloženými datovými soubory,

- zajistit propojení datového záznamu s vydanou publikací v ASEP, v případě, že ukládá data do jiného důvěryhodného repozitáře, uvést tuto skutečnost do publikace včetně perzistentního identifikátoru,
- při zpřístupňování výzkumných dat se řídit principem “as open as possible, as closed as necessary”.

Odkazy:

Podpora Open Science: <https://openscience.lib.cas.cz/>

Publikační výsledky repozitáře ASEP: <https://asep-analytika.lib.cas.cz/>

Repozitář ASEP: <https://asep.lib.cas.cz/ar1-cav/cs/index/>

Konsorcium CzechELib: <https://www.czechelib.cz/cs/399-open-access>

Etický kodex: <https://www.ujf.cas.cz/cs/o-ustavu-jaderne-fyziky/eticky-kodex/>

Příloha – Doporučení pro pracoviště AV ČR

Hlavní východiska

Otevřenost celého cyklu vědeckého výzkumu, která jediná umožňuje efektivnější šíření a opakovatelnou použitelnost výsledků výzkumu a všech jeho dílčích výstupů, procesů a kroků, je pro AV ČR klíčovým východiskem v souladu s dobrou vědeckou praxí.

Pro rozvoj otevřené vědy vyzývá AV ČR pracoviště řídit se těmito základními zásadami:

Otevřenost

Aby byla zajištěna dostupnost a opakovaná použitelnost vědeckých poznatků, mělo by být postupováno podle zásady "otevřené jak jen možno, uzavřené jen jak nutno" (s uvážením ochrany duševního vlastnictví pracoviště).

Transparentnost

Poskytování otevřeného přístupu by mělo být ošetřeno prostřednictvím licence Creative Commons CC BY či ekvivalentní tak, aby poznatky mohly být kdykoli transparentně ověřeny a znovu použity třetími stranami za transparentních podmínek.

FAIR principy

Poznatky by měly být zpracovány v souladu s oborovými standardy. Měl by být vhodně zvolený metadatový popis a využito perzistentních identifikátorů, aby byla zaručena nalezitelnost, dostupnost, interoperabilita a opakované použití.

Udržitelnost

Poznatky by měly být publikovány v dlouhodobě zabezpečených a důvěryhodných repozitářích.

Otevřené vědecké výstupy

Otevřené vědecké výstupy jsou takové výstupy, k nimž je poskytován otevřený přístup k vědeckým publikacím, výzkumným datům a metadatům, softwaru a zdrojovému kódu, které jsou licencovány pod otevřenou licenci.

AV ČR doporučuje pracovištím AV ČR dodržovat níže uvedené požadavky na publikační výstupy, výzkumná data a výzkumný software a dále je rozpracovat dle potřeb a specifik pracoviště do vlastních publikačních a datových politik, případně modelových plánů správy dat (v angličtině Data Management Plan, dále DMP).

Minimální metadatový popis publikačních i nepublikačních výsledků, výzkumných dat a softwaru se řídí aktuálními požadavky databáze výsledků pracovišť AV ČR ASEP, která zohledňuje požadavky informačního systému výzkumu, vývoje a inovací RIV a dobrou praxi.

Publikace – Open Access

Pracovištím AV ČR se doporučuje, aby:

- si vyhradila dostatečná práva k naplnění požadavků na otevřený přístup;
- nejpozději v okamžiku zveřejnění byla publikace ve formě “version of record” variantně “author accepted manuscript” uložena v institucionálním repozitáři AV ČR ASEP;
- byly současně s publikací zpřístupněna data, nástroje a pomocné zdroje, které jsou nezbytné k ověření závěrů vědecké publikace;
- pro publikování výsledků byly časopisy vybírány pečlivě, primárně s ohledem na kvalitu recenzního řízení.*

Výzkumná data – FAIR principy

Pracovištím AV ČR se doporučuje, aby nakládala s výzkumnými daty v souladu s FAIR principy, a to především:

- vhodnou volbou metadatového popisu zajistila naležitelnost, interoperabilitu a možnost opakovaného využití;
- užíváním otevřených formátů, zajišťujících interoperabilitu a udržitelnost;
- užíváním perzistentních identifikátorů zajišťujících vzájemnou a stálou provázanost výstupů, nástrojů, procesů, vědců a institucí.

Dále se doporučuje, aby výzkumní pracovníci pracovišť AV ČR plánovali správu dat (DMP), nástrojů a pomocných zdrojů, které jsou nezbytné pro opakované použití a/nebo ověření výsledků výzkumu, a to především:

- pravidelnou aktualizací DMP;
- ukládáním výzkumných dat co nejdříve a ve lhůtách stanovených v DMP do důvěryhodného úložiště, které je indexováno v systému re3data
- umožněním otevřeného přístupu k uloženým datům co nejdříve a ve lhůtách stanovených v DMP

Výzkumný software – open source

Pracovištím AV ČR se doporučuje, aby:

- programový kód, který je nezbytný pro opakované použití a/nebo ověření publikovaných dat byl, pokud možno otevřeně přístupný pod open source licenci ve veřejném repozitáři.

* AV ČR aktuálně důrazně nedoporučuje publikovat výsledky v rámci vydavatelství MDPI, které bylo v rámci Rady pro vědu, výzkum a inovace vyhodnoceno jako vydavatelství bez kvalitního recenzního řízení.